

Eitt gott tiltak

Oddagrein

Í HESUM døgum er umhvørvisráðstevna í Norðurlandahúsinum og hetta er eitt frálíkt tiltak, sum stigtakararnir, eitt nú Heilsufrøðiliga starvsstovan, eiga stóra tøkk fyri. Tey seinastu árin er føroyingar farnir at rakna við í umhvørvisspurninginum. Vit hava fingið eina umhvørvislóg, ið tykist at hóska væl sum amboð í umhvørvisverndini, ungdómurin tykist at vera umhvørvisliga tilvitandi og alt fleiri privat virki eins og almennir stovnar eru farin at orða sær ein umhvørvispolitikk.

HETTA er sera gott, tí vit vita, at uttan at øll mannaættin frá minstu til størstu tjóðir tekur annað skinn um bak, so kann dalkinginn gera enda á okkum øllum. Ídnaðurin dálkar, ferðslan dálkar, heimsins lungu (regnskógurin) eru illa fyrri. Jørðin og hennara atmosfera tykjast troytt og slitin – ja, slítast meira fyrri hvønn dag, meðan nútímans ídnaðarsamfelagið forbrúkar uttan fyrilit. Vit fegnast um oljuríkidemi eitt nú í føroysku undirgrundini, og vit lata samstundis eyguni aftur fyrri tí beiska veruleika, at brenningin av olju og koli er ein hin størsta hóttanin móti mannaættini – ein vandamikil hóttan móti ozonfløguni.

TAÐ er við slíkum viðurskiftum í bak-sýni, at vit eiga at fegnast um stór og smá tiltøk, ið kunnu broyta okkara hugsunarhátt og tilvit. Hetta er galdandi fyrri ráðstevnuna í Rio eins og fyrri ráðstevnuna í Norðurlandahúsinum. Allur bati bætir og hugskotið við kappingunum um besta undirvísingartilfar og reinastu kommunu er eitt frálíkt hugskot, ið eigur at gerast fastur táttur. Vit ynskja vinnarunum tillukku og gleða okkum til tiltøkini, ið vónandi verða í 1998.

Sosialurin

Ein ótømandi kelda

Umørðan og verjan av doktararitgerðini »Fylking« átti at verið á Tvøroyri, skrivar Sverre Midjord

Ikki vardi tað arbeidara-fjöldina á Tvøroyri at teirra slóðandi verk skuldi føra til eina doktara ritgerð, men tað var tað, sum hendi leygarðagin tann 24/5 1997. Tað at hetta kundi fara fram er tí at virkseimi teira, sum lögdu stóði, er varðveitt í gerðabókum og skjølum. Tað í sjálvum sær er eitt bragd, tí tey sum hetta hava framst hava ikki havt ta stóru skúlaútbúgving, men tey hava haft ansvar fyrri at varðveita og skriva niður, soleiðis at eftirtíðin kann hava eina hómig av, hvussu viðurskiftini vóru, men tað verður bert ein hómig. Tí kalda veruleika fyrri tey, sum slóðaðu, honum kann næstan ikki sigast frá.

At verja eina ritgerð sum hesa, og at verjanin fór fram í Norðurlandahúsinum, vil fyrri mong verða hildin at vera beint, at rannan um stórhendingina skuldi vera í Tórshavn. Her eri eg ikki samdur, framlogan og tað, sum viðari hendi, skuldi farið fram á Tvøroyri. Har sum fakfelags hugsjónin festi røtur, søgan skuldi verið umrødd, har røtin rann.

Eg var staddur í Tórshavn henda dagin og leitaði mær niðan fyrri at leggja oyra til, og lat meg beinanvegin siga, at rithøvundurin kom sera væl frá sínari framløgu, og eg vil ynskja honum til-lukku við tí heiti, sum hann grundað á søgu Fylkingar hefur vunnið sær.

Verkið, sum bókin er bygd upp um, eru skjøl hjá Fylking, sum eru varðveitt í hesi mongu ár, niðurskrivaðar hendingar stórar og smáar, ein ótømandi kelda um, hvussu viðurskiftini vóru og stríðið fyrri teimum, sum vóru á niðastu rók sam-felagsins, áðrenn tey sjálvu tóku røður í hond og bygdu og stýrdu sínari egnu lagnu. Og sannast má í dag, at tiltak teirra hevur so havt við sær, at tann niðasta rókin ikki finst meira. Tað er greitt, at granskanin av hesum verki Fylking er ikki úttømt, tvørtur imóti, tí bókin sum her er skrivað, kann ikki taka alt við, og tí verður tað upp til rithøvundin at avgera hvat hevur størsta týdningin, hvat skal takast við. Og tað í sjálvum sær er sera torført. Skal eg finna at ella rættari sagt harmast yvir nakað, so er tað, at ikki meira er tikið við um hitt stóra fakfelagið, sum so sanniliga hevur gjørt vart við seg og sett síni spor, og sjálvt um hetta sum er sett á prent er ein ritgerð um Fylking, so hevði tað ikki

verið av vegnum, um Fiske-pigernes Fagforening var umrødd eitt sindur meira, tí tað sum hesi fakfeløg hava framst í felag fram til dagin í dag, er fyrirmyndarligt, og tað er ikki komið nóg týðuliga fram. Samarbeiði teirra skuldi verið meiri umrøtt. Fiskepigernes Fagforening er bert fimm ár yngri enn Fylking og er líka áhugavert søguligt at fáa fram. Tað at tær útiarbeiðandi mammurnar taka eitt slíkt stig og frá fyrsta degi av verður eitt tætt samarbeiði ímillum bæði felögin. Og tað er grundarsteinurin undir tí, sum seinni hendi á Tvøroyri, bæði fakfelags-liga og ikki minni vinnu-liga.

Ta tað í sambandi við dómningina av verki Jóannes Dalsgaards var sagt, at fakfelagini yvirtóku Mortensens fyrirkona, so er tað søguliga skeið, fyrirkona for av knóranum og fakfelagini yvirtóku ikki men keyptu virkir og harvið ogn-aðu sær síni egnu arbeids-pláss, tey keyptu og lögdu pengarnar á borðið, tey gildu kontant fyrri tað virkið, sum bleiv Arbejdernes Travlerdrift stuttnevnt A.T.

Tað vóru uppsparir felagspengar, sum tey keyptu fyrri, og helt hetta virkið fram til fyrst í fímtíðunum. At tað fór av knóranum og eisini orsökini til tað, hevur sína syrgiliga søgu. Tað at fakfelagini í størstu niðurgangstíð, heimurin hevur kent til, at tey kundu keypa og gjalda, sigur alt um arbeidararørsluna á Tvøroyri.

Tað at vit í dag kunna lesa og hartil hava fingið eina doktaraviðgerð av hesum søguliga hendingum, er tí at alt er niðurskrivað, tað sum er farið fram, og tað sigur okkum, at tey, sum stóðu á odda, hava verið skilagóð. Tað er alt gjørt við hondskriving, ongar teldur, einki internet, og hetta vóru vanligir verkamenn og kvinnur, tey høvdu onga akademiska útbúgving. Tí er verkið meira vert, tí alt er skrivað í bók, og hvørt skjalið goymt.

Tíðindablaðið Føroyatíðindi sum var blað arbeids-gevarans helt lítið um arbeidararørsluna og skýrði tey í oddagrein »Uenighedens fugle«. Hetta kom av beisk-leika teirra, tí at arbeidara-fjöldin nú stóð saman, tey gjørdur sínar skyldur og kravdu sín rett. Tí áðrenn tey tóku seg í felagsskap, vistu tey ongantið, hvussu teirra fíggjarliga viðurskifti vóru, og heldur ikki hvat og hvussu nógv teirra arbeidi

var vert í pengum. Tey høvdu bert eina kontrabók og í hana varð so tilskrivað renta, tá hon var negativ, men einki var tilskrivað, tá tey áttu tilgøðar.

Hans. J. Debes bar saman Fylking við eitt fakfelag sum hevði verið í Tórshavn og segði frá, at tað mest var stovnað fyrri at arbeidarin í Tórshavn eins væl og yvir-klassin skuldi hava møgu-leika at spæla kort.

Arbeidarafjöldin á Tvøroyri sum kom úr flest øllum bygdom her á landi, tey høvdu annað at gera enn at spæla kort, her var tað spurningurin um at yvir-liva.

Og tað er tað, sum Fylking hevur framst og við felags tøkum hevur ført arbeidarafjöldina á sjógvi og landi, bæði fakfelagsliga og politiskt á ovastu rók, har tey hoyra heima.

Tað var ikki bara tey fast-búgvandi men her galt tað alt samfelag, tað komu fólk úr landsins bygdom flest fyrri á Tvøroyri at livbjarga sær og sínum. Tað kunnu enn tann dagin í dag fæst ættarbond til nærum hvarja bygd her á landi, tey komu til Tvøroyrar, tí her var sum skaldið Poul F. so ramlandi sigur tað »Her vóru virkini og livikorini best«.

Tíverri skilti eg ikki nógv av tí, sum tann íslenski dómarin segði, her skuldi verið tosa á norðurlendskum ella enskum.

Í umrøðu síni av bókin um Fylking, sigur Petur M. Rasmussen prestur á Tvøroyri eitt sindur um tey politisku viðurskiftini, og tað

er rætt, at suðuroyingar sum heilt vóru sjálvstýrisfólk, men við tað at sjálvstýris-flokkurin ikki vildi góð-kenna valevnið frá arbeidar-afeløgnum, so gjørdur tey sín egnu flokk, ein flokk sum frá fyrsta degi av hevur verið ein arbeidara- og fiskimannaflokkur, og hevur vart tey áhugamálini. Tað er ikki beint, tá Petur M. Rasmussen sigur, at arbeidarafjöldin vendi kirkjuni bakið og fór til Brøðrasam-komuna.

Tað vil altíð vera ein persónligur spurningur og ikki ávirkaður av teimum viður-skiftum, sum fakfelagið umboðaði, tí har vóru øll í sama báti.

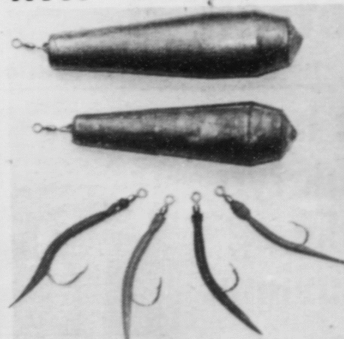
Bókin um Fylking er ótømandi kelda yvir hend-ingar, tá arbeidarafjöldin tók røður í hond og harvið stýrdu sínari egnu lagnu.

Keldutilfarið vil í fram-tíðini vera grundarlagið undir kanning av livikoron-um hjá verkafólkunum her á landi, hjá teimum sum tá vóru á niðastu rók, og sum frá byrjanini skiltu, at eingin livir av sjálvstýri ella sam-bandi.

Nú bleiv hetta bókaverk umrøtt í Tórshavn og sagt varð, at hetta var ein søgulig hending, sum tað eisini er, men tað hevði verið meira náttúrligt at umørðan og verjan fór fram har tað søguliga hendi á Tvøroyri.

Sverre Midjord

NÝTT • NÝTT • NÝTT

BEITUHÚKAR í ymiskum støddum við rustfríum svøvlum. Hava eisini 5 og 7 pund LODD. Tilboð verða givin.

Vinarliga ringið tlf. 75259